

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 65 ANULU XII.

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Telegrafulu e se de doua ori pe septeman: joia si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditur: foiei pe afara la c. r. poste, cu buni ga'a prin scrisori francate, adresate catra espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

Sabiu, in 20 Aug. (1 Sept.) 1864.

Diet'a transsilvana.

Siedinti'a din 17/29 Iuliu 1864.

(Interpelatiunea pentru comunele nasedene. Desbaterea speciale asupra legii dietale.)

Dupa citirea protocolului in limb'a magiara, se citeste de protocolistulu Muresianu

Interpelatiunea

Dr. Ratiu si cosotii in caus'a comunitatilor Ilv'a mica, Feldru, Varerea (Nepos) si Rebrisiór'a din districtulu Naseudului in contr'a comunitatilor Iadu, Pinticu si Dumitrea (Mettersdorf) din districtulu Bistritiei pentru o parte de otaru cam de 20000 de jugere;

Dupa infiintarea confiniului militaru din Ardelu in 1763, s'a aretatu necesitatea de a demarca tinuturile militarisate si a-le separa de tinuturile vecine, remase afara de sistem'a militara a granitiei ardelen. Asia se demarcara marginele districtului militar alu Rodnei in anulu 1764 prin o comisiune mestecata din civili si militari si constatatoria din comitele Adamu Vass si vicecolonelulu barone de Mayersheim. Acesta comisiune demarca districtulu militar decatra comitatulu Solnocului interioare, decatra comitatulu Maramuresiului din Ungari'a, precum si decatra Moldavi'a (Bucovin'a de adi) fara nici o pedeca si fara ca juredictiunile vecine sa faca vre-o pretensiune.

Venindu inse comisiunea Vass-Mayersheim pe culmile delurilor si ale muntilor pana pe muchi'a delului, ce desparte Borgoulu (care atunci era dominiu de sine si nu era militarisatu) de otarulu comunitatei militare Ilv'a mica, esi inaintea comisiunei reprezentantele dominiului Borgo cu pretensiunea, ca confiniulu nu aru merge pe muchi'a dealului, ci mai injosu pe costa catra comunitatea militara Ilv'a mica.

Atunci reprezentantii magistratului si centumviratului din Bistritia, cari luara parte la comisiune, spre a documenta, ca graniti'a intre comunitatile cele militarisate din valea Somesiului si intre dominiulu Borgo, care jace pe valea Bistritiei, e culmea dealurilor, ce despartu tinuturile acestoru doue ape, presentara unu documentu metal, ce era facutu de insusi magistratulu Bistritiei inca la anulu 1549, candu avea sub juredictiunea sea politica comunitatea Ilv'a mica.

Pe temeiulu acestui documentu se invoa reprezentanti'a Borgoului cu comisiunea intraga, ca muchi'a dealului seu despartitorea cursului apelor, sa fia met'a, si asiá paraiele ce curgu catra Borgo dimpreuna cu totu teritoriulu, catu lu percurgu ele, sa fia alu Borgoului, eara paraiele ce curgu catra Ilv'a mica, dimpreuna cu intregu terenulu ce-lu percurgu ele, din culmea dealului incependu, sa fia alu Ilvei mici.

Muchi'a dealului remase in acestu punctu de marca despartitorea intre Borgo si comunitatea Ilv'a mica pentru totudeun'a.

Era dara dupa acestu principiu sa se continue lini'a totu pe culmile dealurilor si mai departe, spre statorirea granitiei intre comunitatile districtului Bistritiei si intre cele din valea Rodnei seu a Somesiului (Ilv'a mica, Feldru, Varerea (Nepos) si Rebrisiór'a.)

Acesti reprezentanti ai Bistritiei, cari intaria inca cu documentu, cumca intre dominiulu Borgo de pre valea Bistritiei si intre comunitatile de pe valea Somesiului este graniti'a culmea dealurilor, care desparte apele, candu a sositu comisiunea la puntulu dealului Sincu (seu dealulu Ciungu) unde este triplex confinium, adeca unde se ntalnescu otarulu Borgoului cu districtulu Bistritiei si cu districtulu militar alu Rodnei, se abatura dela acestu principiu, si fiindca acum era de a se determina graniti'a intre Sasi si Romani, pretinsera dela comisiune, sa nu continue lini'a demarcatoria mai incolo, pe culmea dealurilor catra apasu, ci dela dealulu Sincu sa

se duca lini'a pe pareu la vale catra medianopte, deadreptulu prin comunitatea Ilv'a mica in Somesiu, si asiá graniti'a intre comunitatile Ilv'a mica, Feldru, Varerea si Rebrisiór'a din valea Somesiului si intre Jadu, Pinticu si Dumitrea (Mettersdorf) din valea Bistritiei sa fia graniti'a pareulu Ilvei, riulu Ilv'a mare si Somesiu.

Reducendu-se cu nesce scrisori dela voivodulu Stiboriu si dela imperatulu Sigismundu din 1412 si 1414, cari tracteza de totu despre alte lucruri, partea civila a comisiunei asculta de reprezentantii magistratului Bistritiei, in sa partea militara a comisiunei, cu baronu Mayersheim in frunte, care ave instructiunea espresa dela generariulu baronele Siscovich, sa nu ceda nici o palma de locu din teritoriulu militar alu Rodnei, continua lini'a pe culmile delurilor, dela dealulu Sincu peste varfulu grosu, varfulu lacurilor, varfulu Ghirliciu, la scaune, si asiá mai incolo pana la petr'a veneta, ce jace deasupra comunitatei Cepanu din Solnoculu interioare si e triplex meta intre Solnoculu interioare, intre districtulu militar alu Rodnei si intre districtulu Bistritiei. Astfelu se escara doue linie demarcatorie, un'a civile (seu a lui Vass), pe riulu Somesiu, si alt'a militara pe culmile dealurilor, dela dealulu Sincu peste varfulu lacurilor etc. pana la petr'a veneta, adeca lini'a lui Mayersheim numita mai tardu si a generarului Siscovich, la a carui instructiune s'a facutu.

Terenulu dintre aceste doue linie, care era si atunci in proprietatea, precum si in legal'a posesiune a comunitatilor militare, dintre cari Ilv'a mica si atunci in o parte a ei insemnata, era asediata pre acelu terenu lunga riulu Ilv'a mare, ce-lu preindeau reprezentantii magistratului ca linia demarcatoria pana in Somesiu, a devenitu de aci ncolo obiectu de certa.

Pre temeiulu liniei lui Mayersheim (Siscovich) si a posesiunei faptice in urm'a mandatelor prenalte si conformu cu unu planu aprobatu de suprem'a autoritate militara, se muta la vreo cati-va ani dupa militarisare satulu Varerea peste Somesiu, pe acestu terenu si capeta numirea de „Nepos.“

Capetandu inse acumu comunitatile Jadu, Pinticu si Dumitrea (Mettersdorf) din districtulu Bistritiei prin pretensiunea reprezentantilor magistratului seu ansa, incepura a molestá pe locuitorii comunitatilor Ilv'a mica, Feldru, Nepos si Rebrisiór'a, din care se nascura certe intre aceste comunitati, si in decursu de o suta de ani se intemplara conflicte mai in totu anulu, spre a caroru compunere esira comisiuni politice mestecate din civili si militari, cari in sa nu se invoira nici candu, de orece comisiunile civili cereau Somesiu de confiniu, eara cele militari lini'a de pe varfulu dealurilor, dela dealulu Sincu, preste varfulu lacurilor, Ghirliciu, la scaune etc, pana la „petr'a veneta,“ care s'a numitu si a lui Siscovich.

De acolea incolo, adeca din 1764 pana in diu'a de astadi, tinura si tinu certele intre comunitatile de amendoue partile, precumu si neintelegerile intre juredictiunile lor.

Comand'a regimentului, pana a esistatu, se certa cu magistratulu din Bistriti'a si cu universitatea sasasca, comand'a generare a Ardealului, cu guberniulu regiu, si consiliulu belicu de curte cu cancelari'a de curte pentru Ardealu, sperandu fiacare parte pre ai sei.

I. Dintre comisiunile mestecate emise, parte spre a cerceta conflictele, parte spre a incerca compunerea certelor, mai memorabili au fostu urmatoarele:

1. In anulu 1769 comisiunea statatoria din baronulu Michael Bruckenthal si colonelulu barone Enzenberg.

2. In anulu 1773, imperatulu Iosifu alu II-lea ca coreginte a fostu in fati'a locului la demandarea imperatesei Ma-

ri'a Theresia in caletoria sea pre'nalta prin districtulu militare alu Rodnei.

3. In anulu 1777, comisiunea statatoria din comitele Adamu Teleky cu Michale Conradu de Heydendorf si din vicecolonelulu Schlaun.

4. In anulu 1834 maiorulu Beczmann cu reprezentanti dela magistratulu din Bistritia.

Comisiunea din 1836 totu sub presidiulu maiorului Ehrenreich Beczmann, totu cu representi din Bistritia.

In urm'a reportului acestei comisiuni din 27 Iuliu 1836 dele comand'a generare a Ardealului sub datulu din 27 Iuliu, 1837, Nr. 3907 mandatu la comand'a regimentului din Naseudu, ca sa tina de base lini'a cea naturala a despartirei valiloru, adeca culmile dealuriloru, dela dealulu Sincu peste Ghirliciu, scaune. pana la petr'a vaneta.

6. In anulu 1841 comisiunea statatoria din administratorulu Dobocci Mariaffy cu vicecolonelulu dela Secui Szent-Pali.

7. In anulu 1842, comisiunea statatoria din supremulu jude regiu alu Treiscaaneloru Albertu Horvath si maiorulu Iosifu Beczmann.

In contra operatului acestei comisiuni au recursu ambe partile.

Totu acesta comisiune s'a emisu si in anulu 1847 in fatia locului, spre a incerca impaciure intre ambele parti, ce insa nu i-a succesu din cauza ca, dupa cum spunu Romani, fostulu atunci de fatia avocatulu comunitatiloru sasesci, Ioanne Weiss, chiaru candu pertrapt'a ambe partile intre sine, s'a apropiatu de sal'a in care se afla ele si a influentiatu la judii comunali sasesci, sa nu se impace nici sub o conditiune in urm'a carei impregiurari apoi si reprezentantii comunitatiloru romane si-au retrasu vorb'a data mai inainte la comisiune, ca sub unele conditiiuni cuviincioase suntu gat'a de a se impac'a, si apoi au pretinsu totu ca si mai inainte terenulu pana in varfulu dealuriloru.

8. Comisiunea din Aprile 1851, statatoria din subcomisarulu din Naseudu Schwertucky si senatorulu dela Bistritia Franciscu Schmidt, cari inse avea numai de a desemna otarele pentru provisoriuulu de dare; dara nici acesti commissarii juridictuniloru nu se unira, ci -si detera in scrisu opiniuni separate, in urm'a carora,

9. Se dice, ca in Iuliu 1851 aru fi esitu alta comisiune, statatoria din senatorulu Franciscu Schmidt din Bistritia si din avocatulu Ioanne Weiss, care acolo au figuratu de fiscale.

Tote comisiunile, ce au urmatu dupa reambulatiunea lui Vass-Mayersheim pana la comisiunea lui Horvath din 1842 inclusive, au avutu sa reambuleze lini'a cea statorita de Mayersheim pe temeulu instructiunei lui Siscovich pe culmile dealuriloru, dela dealulu Sincu peste varfulu lacuriloru, Ghirliciu etc pana la „petr'a vaneta“, care nu graniti'a acceptata de Vass, pentruc'a acest'a era demarcata destulu prin rulu Somesiu si Ilva.

Graniti'a lui Vass nu potea sta nici decatu, fiindca satulu militar Ilva mica era si atunci parte mare asediatu peste rulu Ilva pe terenulu de catra comunitatile sasesci, care Varrarea chiaru pe temeulu liniei lui Mayersheim si a posesiunei faptice si legali a comunitatiloru romanesci, s'a mutatu la cativa ani dupa statorirea acestei linie, de pe partea drepta a Somesiului pe partea stenga, adeca chiaru pe terenulu, care -lu petindeu Sasii de alu loru.

Nici un'a din aceste comisiuni, nu a reambulatu nici lini'a cea adeverata a lui Mayersheim (Siscovich), nici graniti'a lui Vass, ci au statoritu alte linie diferite un'a de alt'a mai susu seu mai josu, catra rulu Somesiu, si asi'a causara certe pentru unu terenu camu de 20000 de jugere in estinsiune, care Romani s'au tinutu de proprietatea loru pana la culmile dealuriloru, unde se despartu apele si s'au sustinutu totdeuna si in posesiunea acelu terenu.

Operatulu comisiunei lui Horvath din 1842 si lini'a facuta si propusa de acest'a spre aprobarea mai inalta, in urm'a recurselor indicate mai in susu, s'a nimicitu de catra fostulu c. r. ministeriu de interne sub Nr. 21813 M. I. cu datulu din 4 Septembrie 1852.

Totu prin acesta ordinatiune ministeriala se determina de linia provisoria intre otarele comunitatiloru de amendoue partile, lini'a ce se dice ca aru fi facut-o comisiunea numita din Iuliu 1851, care aru fi constatu din commissarii Weiss si Schmidt si care aru fi avutu numai sa demarce loculu pentru provisoriuulu de catastru, dupa sectiunea III. §§ 1, 23, 24 si 25 a respectivei instructiuni de catastru.

Comunitatile romanesci Ilva mica etc., pe langa tota decisiunea acest'a ministeriala in privinti'a liniei metali, au re-

masu si mai incolo in proprietatea si posesiunea loru de mai nainte, si numai in 1856 fura locuitorii loru conturbati de mai multi Pintecani in posesiunea loru, cari insa pentru ca au cositu fruptele Romaniloru se pedepsira cu inchisore de catra fostulu c. r. tribunale din Bistria si se judecara la despagubire, si asi'a Romani se sustinura totu in posesiunea loru cea vechia.

In anulu 1859, caletorindu Gubernatoriulu principele Lichtenstein prin acele parti si interesandu-se de caus'a acest'a, ce producea atatea conflicte, le consulta partiloru de a se impac'a, seu celu putinu a-si alege unu arbitru, care sa le decida caus'a si totdeodata s'a dechiaratu, ca insusi e gat'a a priimi asupra-si acea sarcina. Romani primira acesta propunere, Sasii insa nu.

In anulu 1861, candu adeca s'au desfiintiatu oficiele sistemii trecute, si administratiunea districtului Bistritiei a devenitu iarasi in man'a magistratului, comunitatile sasesci, pote animate prin unii, cari voiau a-si deschide unu isvoru de venitu din acele parti, navalira in 18 Augustu si 30 Sept. 1861 cu glot'a, in numeru de mai multe sute de barbati armati, asupr'a locuitoriloru din comunitatile romanesci spre a-i alunga si scote cu puterea din posesiune. Cu ocaziunea acestoru conflicte remasera mai multi morti in fatia locului, precumu si vulnerati. Spre cercetarea acestoru intemplari s'a esmisu o comisiune guberniala sub conducerea secretariului de atunci Demetriu Mog'a si a maiorului Viragh.

Dupa mai multe plansori si recourse ale ambeloru parti, in urma decise in. guberniu regiu sub Nr. 8804 din 1862, de a emite o comisiune guberniala, care sa reambule lini'a lui Horvath, si de comisariu gubernialu a denumitu d'antaiu pe presedintele urbarialu Gavriulu Dorgo, care dupa aceea sub Nr. 9565 din 1862 pe consiliariulu Samuilu Fekete, si in urma sub nr. 10794 pe consiliariulu gubernialu Pap Alajos. Totu sub acestu nr. alu inalt. guvernulu regiu se ordina, ca loculu de certa pana la sosirea comisiunei sa se puna sub secestru.

Sub nr. 12970 dto 14 Iunie 1862, decide inaltulu guvernulu regiu la recursulu Romaniloru in contra secestrului, ca lini'a, pentru acarei reambulare e denumitu comisariu Pap Alajos, nu va atinge intru nimic'a posesiunile privatiloru, si va servi numai de linia demarcatoria intre otarele comunitatiloru. Astfelu Romani-si cultivara si mai incolo parcelele loru private. Commissariulu reambulatoriu D. Pap Alajos si asecura pe Romani in fatia locului inaintea unui numeru insemnatu de omeni, la tota ocaziunea, cumca posesiunea privatiloru nu se va altera nici decatu prin acesta linia.

In urm'a acestei asecurari, Romani continuara cultivarea parceleloru loru private de peste linia, de catra hotarulu comunitatiloru sasesci.

Sub nr. gubernialu 14318 din 1862, comisariulu gubernialu Pap Alajos, dupa ce a ajunsu cu movilele pana la a 18-a areta inaltului guvernulu regiu, cumca nu pote continua lini'a lui Horvath nici dupa mapa, nici dupa protocolu, nici dupa instrumentulu metale din 1842, pentruc'a nu consuna un'a cu alt'a, si-contradicu, si apoi nici semnu de movle inca nu se mai afla; mai incolo dice in reportu, cumca i-a aretatu senatorulu din Bistritia Decani copia unui protocolu, ce se dice, ca s'a susceptu de catra comisiunea Weis-Schmidt din Iuliu 1851, dupa care aru pote statori o linia.

Inaltulu reg. guvernulu i si demanda sa statorisca lini'a pe temeulu copiei capetate dela Decani.

D. comisariu Pap Alajos, dupace mai inainte reportase guvernulu, cumca lini'a Horvathiana este de totu nenaturala si nu se va pote sustine, in urm'a ordinatiunei de mai susu, observandu, ca lini'a reambulata pana la movila a 18-a pe bas'a operatului lui Horvath e identica cu cea din copia protocolului produsa de Decani, nu o a mai reambulatu inca odata, ci dela a 18-a movila incolo, a continuatu reambularea pe bas'a copiei atinse.

In 11 Iuliu 1862 sosi Escel. Sea D. presiedinte gubernialu Ludovicu Folliot comite de Crenneville in Naseudu, si esindu in fatia locului de certa, insotitu de commissariulu Pap Alajos, dupace s'a convinsu despre pusetiunea locului, in urma n'a avutu nimic'a in contra, ca locuitorii romani sa-si cultive si mai departe parcelele de peste lini'a, ce acumu e Pap Alajosiana si sa-si stringa bucatele in anulu acel'a.

Totdeodata puse in Nepos si Feldru doue despartiaminte de soldati, pe cari-i tinura locuitorii din alu loru, pana in finea lui Septembrie 1862, candu-si strinsera bucatele.

Intre acestea Escell. Sea D. presiedinte gubernialu dete mandatu si in scrisu sub nr. 3837 din 11 Augustu 1862, prin care dice, ca locuitoriloru romani numai in anulu curinte le este iertatu a cultiva si folosi locurile numite de peste linia, care mandatu sta in contradicere cu ordinatiunea guber-

niala de mai susu, unde privatiloru români li se asigurăza posesiunea factica și peste linia.

Protocolulu de reambulatiune alu lui Pap Alajos se substernu dupa aceea la locurile mai inalte. In primaver'a anului 1863, Românii-si arara iarasi parcelele de peste linia, in urm'a carei'a inaltulu presidiu gubernialu puse pe Neposu și Feldru din nou peste 100 de soldati, afara de gendarmeri'a, ce e postata acolo permanente.

Neposenii și Feldrianii tinura soldatii din 25 Martiu până la capetulu lui Decembre 1863, adeca peste noue luni din alu loru.

La tôte acestea intreveni impregiurarea, ca in 28 Aprile 1864 se publica comunitatiloru romanesci Ilv'a mica, Feldru, Nepos și Rebrisiór'a, cumca Maiestatea Sea c. r. apostolica cu rescriptulu seu prénaltu din 24 Aprile 1864 a binevoitu a denumi o comisiune de curte, care sa cerce o pace intre comunitatile acestea și intre comunitatile Jadu, Pinticu și Dumitrea (Mettersdorf.)

Românii salutara acésta dispusetiune prénalta cu cea mai ferbinte și mai devota multiamita fiésca; insa cu atâtu mai mare suprinde-re-i ajunse in 30 Aprile 1864, adeca chiaru in diu'a de Pasci publicarea altei ordinatiuni guberniali, prin care se dá de scire, ca consiliarulu Pap Alajos va sosi in 4 Maiu 1864, adeca minteni dupa trei dile sa publice in fati'a locului de cërta o ordinatiune a Cancelariei de curte nr. 352, care se provocá la unu prénaltu rescriptu regiu de mainainte din 31 Martiu 1864, adeca mai cu o luna de dile mai vechiu, decâtu celu pentru impaciare.

Si mai mare uimire-i impresora, candu audira, ca lini'a lui Pap Alajos se apróba, și chiaru și proprietarii privati, carii au case și intocmiri economice peste linia, și acei'a, ale caroru pamenturi se taia prin linia in doue. fãra de a fi fostu candvá și densii macaru pe cale politica intrebati, și in contr'a ascurãrilor facute prin D. Pap Alajos cu oca-siunea tragerei liniei, se scotu din proprietate și posesiune.

Atât'a consolatiune le mai remasese in punctulu 5, ca intru acestu punctu se ordina ca judecatoriile delegate se apróba și procesele urdite nu se alteréza prin punctele de mai inainte, ci judecatoriiloru delegate le sta in dreptu, a face provisorie și a dispune tôte intre marginile legiloru.

Atât'a e pe scurtu in caus'a acésta istori'a comisiuniloru politice, la cari locuitorii români nu au lautu parte nici candu și nici nu au subscrisu nici odata nici unu protocolu.

II. Pe cale judecatorésca s'au facutu pasi in acésta cauza numai din partea avocatulu Weiss in numele Sasiloru din cele trei comunitati și anume:

1. In anulu 1854 la c. r. tribunale din Bistriti'a. Românii si-au datu la incusa respunsulu, și acésta s'a datu lui Weiss sub datulu din 28 Augustu 1860, spre a-si dá replic'a, care insa nu o a datu până in diu'a de astadi.

2. Totu avocatulu Weiss a datu incuse de conturbare in posesiune in contr'a comunitatiloru române la judecatori'a cetatei Bistriti'a in anulu 1861 și Românii dupa ce li s'a admanuatu incus'a cea d'antãiu, fãra de a se lasá in meritulu lucrulu au asternut'o la inaltulu reg. guvern cu rogarea, de a li se delegá unu foru strainu nepartinitoriu, facendu-se cunoscuti acésti pasi prin oficiolatul din Naseudu și la judecatori'a respectiva din Bistriti'a.

Inaltulu Guvernu regiu a resolutu acésta rogare in urm'a mai multoru ursorie numai dupa 6 luni; eara judecatori'a Bistritiei nu a lautu nici intr'o consideratiune acésti pasi, ci a dejudecatu pe Români de vinovati, in contumaciam, bataru ca Românii au voitu a stá fatia la pertractare, dara numai la alta judecatori'a, și apoi universitatea natiunei sasesci cá foru apelativu, nedandu locu recursulu Romãniloru, firesco a intaritu decisiunea judecatoriiei Bistritiei. Acésta e acéa sentintia a comunitatiloru sasesci, ce se numesce intrata in potere de lege.

3. In anulu 1862 se incepura de nou procesele de conturbare in posesiune, atâtu la Bistriti'a, câtu și la Naseudu, adeca fiecare parte si-a datu incusele la forulu seu. Fiindu insa ca Românii s'au totu plãnsu la inaltulu Guvernu regiu și s'au rogatu pentru delegatiunea de foruri straine neinteresate in loculu judetului și alu magistratulu din Bistriti'a, de aceea inaltulu regiu Guvernu cá suprema curte judecatorésca și de casatiune in urm'a urmeloru a delegatu pe judecatori'a singulara din Bileagu și pe tribunalulu scaunale colegiale din Muresiu-Osiorheiu, pe fiecare cu sfer'a de activitate, ce i compete in acésta cauza dupa norm'a de jurisdictiune. Intru aceea judecatori'a din Bistriti'a cu tôte ca Românii respectivi se rogasera de delegatiune, mai pronuncia unele otariri, cari insa prin delegatiune se impedecara de impreuna cu tôte procesele, atâtu cele dela Naseudu, câtu

și cele dela Bistriti'a, prin urmare și decisiunea cea renumita din 1861, aretata sub punctulu 2, și actele se transpusera parte la tribunalulu scaunale din Muresiu-Osiorheiu, parte la judecatori'a singulara din Bilegu.

Advocatulu Weiss ceru dela judecatori'a din Bilegu esecutarea decisiunei judecatoriiei din Bistriti'a, pronuciata in contumaciam, și pe temeulu acesteia scóteza Neposeniloru din posesiunea unei parti din terenulu de cërta, insa judecatori'a delegata-i respinse cererea. Weiss recurse la inclit'a Tabul'a regia. Tabul'a regia judiciaria demandá judecatoriiei din Bilegu sa resólve acéa cerere in sensulu procederei.

Judecatori'a delegata resólva cererea, insa in favórea comunitatiloru sasesci, și tramise unu comissariu judecatorésca in fati'a locului, care scóse pe Neposeni din partea pretinsa a terenului de cërta.

Neposenii detera plãnsóre de nulitate atâtu in contr'a resolutiunei judecatoriiei singulari, câtu și in contr'a faptulu esposesiunãrei.

Inclit'a Tabula regia nimici nu numai resolutiunea cea favoritoare Sasiloru, ci și fapt'a esposesiunãrei Neposeniloru.

In urm'a acéstei decisiuni tabulari, Neposenii cerura repunerea in posesiune, ce li se și concese, și in 22 Aprile 1864 est unu comissariu judecatorésca in fati'a locului și repuse pe Neposeni in posesiunea unei parti din pretinsulu terenu de cërta, insa dupa subscrierea protocolulu aduse unu Sasu din Pinticu ori din Jadu, la Neposu, unde se reintorsese comissariulu, unu telegramu dela presidiulu Tabulei regie, — armatu precumu se aude dupa unu mandatu telegraficu din partea inaltulu presidiu alu Cancelariei de curte, prin care se demandá comissariulu, respective judelei singulariu sa nu proceda mai incolo cu repunerea in posesiune, ci fiindu cá Sasii dicu ca au recurat, sa se tramita recursulu loru la Tabula.

Pe temeulu repunerei in posesiune, 13 Neposeni trecura in 25 Aprile 1864 la parcelele loru peste linia și incepura a ará, crediendu, ca daca i-au reintrodusu judecatori'a in posesiune dupa tôte formalitatile, dora acumu si-voru poté folosi locurile in pace, insa candu erá cátra amedi, navalira camu la 300—400 de Sasi armati cu pusce, lanci și cöse asup'a loru. Sasii puscara și vulnerara pe unii din cei 13 Neposeni, cari inspaimentati de acésta glóta de poporu, lasandu-si unele pluguri pe locu, fugira in satu și reportara gendarmeriei ce patrolá, care apoi alergá inaintea glótei sasesci și o respinse.

Dupa premiterea acestoru fapte si-iau voia subscrisii membri ai dietei a indreptá cátra inaltulu Guvernu regiu, respective cátra inaltulu presidiu guberniale, și preste totu cátra inaltulu regimu cu tóta cuvinti'a urmatóarele intrebãri:

1. Dupace ministeriulu de interne a casatu lini'a lui Horvath in anulu 1852 sub nr. 21813, din ce motivu și pe ce base, a otarita inaltulu guvernu regiu in 1862 sub Nr. 3804 re'nnoirea și sustinerea acéstei linie casate odata?

2. Pe ce temeiu și din ce motivu a demandata inalt. guvernu regiu in decurgerea reambulãrei liniei horvathiane comissariulu emis, cá dela movila a 18-a incolo sa nu mainnoiésca lini'a lui Horvath pe basea instrumenteloru compuse de comisiunea lui Horvath, ci pe bas'a copiei unui protocolu de reambulatiune subscrisu de Ioane Weiss, avocatulu comunitatiloru sasesci, cá comissariu in acestu obiectu?

Dupace, cu scirea comunitatiloru din districtulu Naseudului in Iuliu 1851 (cincidieci și unulu) nu s'a intemplantu nici o reambulatiune; cum a potutu inaltulu guvernu regiu a demandá reambularea liniei pe temeulu acelei copie, și convinsu-s'au inalt. guvernu regiu, cumca copi'a acésta e intru tôte consunatore cu originalulu, și ca originalulu acelei copie e genuinu (echt) și unde se afla?

3. Dupace inalt. Guvernu regiu cu ordinatiunea din 14. Iuliu 1862 Nr. 12790 a dispusu limpede, ca lini'a horvathiana, spre a cárei innoire a fostu tramisu consiliarulu guberniale Pap Alajos, are de a regula folósele comunali și nu prejudeca posesiunei privatiloru; pentru ce a dispusu inaltulu presidiu guberniale sub Nr. 3837, din 11 Augustu 1862, cá locuitorii privati numai in anulu 1862 sa-si folosésca, adeca sa-si póta folosi locurile private, cari le au din susu de acéa linia?

4. Dupace prin diplom'a imperatésca din 20 Octobre 1860, s'a repusu inalt. guvernu regiu in drepturile sele constitutiunali, cu ce dreptu inalt. presidiu guberniale a nimicitu dispusetiunile inalt. Guvernu regiu și a dispusu in cause curatu judecatorésca?

5. Dupa ce legi vechi ori noue, seu dupa ce principie de dreptu a dispusu inalt'a Cancelaria aulica in ordinatiunea din 13 Aprile 1864, Nr. 352 cancel. aul. din 1864 și scóteza

din posesiune a privatilor din locuri de acelea, dintre cari multe nici candu nu au fostu contraverse? si de unde a luat principiulu celu de totu nou, ca sa se scota si privatii din posesiune pe cale administrativa si inca neascultati, si apoi ei possessorii sa se indrepte pe calea legii?

6. Dupace prin acesta ordinatiune a Cancelariei aulice ardelene s'a aprobatu delegarea judecatorieloru, si anume a judecatoriei singulare din Bilégu si a judecatoriei colegiali scaunali din Muresiu-Osiorheiu pentru tote cauzele contraverse, ce cadu dupa norma de iurisdictione in sfera activitatei lor in acesta cauza, si dupa ce judecatori'a singulara din Bilégu a facutu unu provisoriu judecatorescu in procesele urdite la ea, si acestu provisoriu s'a lasatu in valóre si de tabl'a regia judecatorésca si de inalt. guberniu regiu, ca suprema curte judecatorésca si de cassatiune; spre ce scopu si din ce cauza s'a tramisu militi'a cu ordinatiunea sub nr. 830 din 14 Iuliu 1864 in comunitatile Neposu si Feldru, dupa ce in a. c. nu au comisu nici unu esesu, ci din contra comunitatile din districtulu Bistritiei au turburatu liniscea si pacea publica in 25 Aprile a anului curinte?

Decumva acesta milita s'aru fi tramisu spre sustinerea liniei horvathiane, ce dispusetiuni a facutu inaltulu presidiu guberniale, ca possessorii privati, cari au locuri din susu de lini'a acést'a, sa-si póta cultivá acele locuri, si sa-si póta stringe fruptele de pe ele, de óre ce acele locuri suntu lasate deocamdata in posesiunea lor si prin dispusetiunea judecatorésca?

Mai incolo, dispus'au inaltulu presidiu guberniale, ca sa nu se préde semenaturele respectiviloru possessorii si sa nu se eludeze provisoriuulu judecatorescu?

7. Dupace in 22. Aprile 1864 a esitu o comissiune judecatorésca in fati'a locului de cértá si pe basea unei otariri judecatorésca a re'introdusu pe Neposeni in posesiunea unei párti a terenului de cértá de preste lini'a horvathiana; si dupace cei 13 Neposeni, dandu crediamentu actului judecatorescu de re'introducere, in 25 Aprile au esitu bona fide cu plugurile spre a-si ará parcelele lor proprie fára tumultu, mai incolo dupace contrarii lor Sasi, in numeru de mai multe sute, armati, au navalitu cu tumultu asupr'a celor 13 Neposeni, conturbandu pacea si liniscea publica; pentru ce a ordinatu inaltulu presidiu guberniale militi'a pe comunitatea Nepos ca atare, carea ca comunitate nu a comisu nici unu esesu, si pentruce n'a pusu militi'a pe comunitatile sasesci, ai caroru locuitori au esitu in tumultu sub conducerea antistieloru comunali si au conturbatu pacea si liniscea publica? eara decá inaltulu presidiu guberniale a fostu de opiniune, ca cei 13 Neposeni, trecendu peste linia pe temeulu unui actu judecatorescu, aru fi comisu ceva fapte nelegali, de ce nu au pusu militi'a pe densii, ca persóne private?

8. Dupace, in sensulu tutoru regulamenteloru de procedura civile din monarchi'a austriaca, la ori ce procesu si mai alesu la procesele verbali, e prescisu, ca inainte de incepe-re pertractarei sa se incerce intre ambe pártile o impaciuire, si numai dupace acést'a nu aru succede, apoi sa se pertracteze caus'a si sa se enuncie sentinti'a séu decisiunea; prin urmare, dupace rescriptulu imperatescu din 24 Aprile 1864 despre denumirea unei comissiuni impaciuito-re de curte s'au facutu de scire comunitatiloru románe in 28 Aprile, de ce s'a publicatu ordinatiunea Cancelariei regie de curte pentru Ardelu ddo 13 Aprile 1864 Nr. 352 ex 1863 inainte de a-si incepe si terminá comissiunea de pace lucrárele sele, de órece, precum se vede, inaltulu Guberniu regiu a avutu in mána deodata amendóne actele acestea inainte de a le publicá?

Sabiu in 28 Iuliu 1864. (Urméza subscrierile.)

La ordinea dilei e desbaterea asupr'a § 4 din proiectulu comitetului. *)

Mich. Bohatielu afla contr'adicere intre § 4 si § 3. Acolo adeca se dice, ca deputatiloru nu le este iertatu a luá instructiuni dela comitentii sei; ear aici se da voia regimului a instruí pre reprezentantii sei. Prin acést'a reprezentatii regimului vinu in starea cea critica, de a vorbi ori in contr'a instructiunei dela regimu, ori in contr'a consciintiei lor. Din acesta dilema densulu nu vede alta scapare, decátu a se modifíca §ulu asiá: Gubernatoriulu, Vice-presiedintii si consiliarii guberniului reg. tramisi de guberniu, au dreptu a fi de fatia in dieta si in comitetele dietei, si a vorbi in ori ce tempu, in sa la votare nu voru luá parte.⁴

Fogarasu afla legatura logica intre § 3 si 4, si recomanda cestu din urma dupa proiectulu comitetului.

Gavriilu Manu sprijinesce propunerea lui Michailu Bohatielu ca un'a, ce este in stare a scuti pre ampoiati de

positiuni neplacute ori fatia cu regimulu ori fatia cu comitentii lor.

C. Schmidt a per a proiectulu comitetului. Atátu dupa legea dietala provisorie, cátu si dupa cele din nainte de 1848 ori ce ampoiatu politicu poteá fi deputatu alesu, precum si regalistu, ba cáte odata regimulu mai pre toti consiliarii de guberniu ii denumiá regalisti. Déca dar ampoiati devinu membri ai dietei ori prin alegere ori prin chiamare p. n., nu póte fi 'ndoiéla, ca trebuie sa aiba si dreptulu de a votá. Si mai multu nu pretinde nici § 4. — Instructiuni, despre cari e vorb'a in § 3, ei nu priimescu, ci numai cá consiliarii ai guvernului au datorinti'a de a apera propositiunile regimului. De altmintrea nu trebuie sa ne intipuiamu, ca diet'a totdeun'a se afla in opositiune cu regimulu. Densulu crede, ca nu e nici decátu constitutiunalminte, a luá cui'a dreptulu de votatu numai pentru aceea, cáci e ampoiatu. Candu in sa unu atare ampoiatu aru avé missiunea sa apera unu proiectu alu regimului, ce nu se unesce cu convictiunea sea, acést'a ca omu de caracteru aru trebui s'o spuna inainte, si atunci regimulu de siguru nu l'aru insarciná a vorbi si a votá in contr'a consciintiei sele.

Branu de Lemény propune, ca § 4 sa sune astfel: Candu tramiterea de membri din organele regimului pentru darea de desluciri la pertractári singuratice in dieta aru fi de trebuinta ori de doritu, atunci pres. dietei, resp. presidele comitetului are a se adressá cátra presidiulu reg. guvern. E sprijinitu.

H. Schmidt e in contr'a lui Bohatielu. Membrii dietei nu suntu aici in calitatea de ampoiati, ci ori de deputati, ori de regalisti, si asiá nu potu perde dreptulu de a votá. Esperienti'a ni-au aretatu, ca chiaru membri guberniali de natalitatea d. Bohatielu au votatu mai de multe ori in contr'a regimului.

Dr. Ratiu nu e multiamitu nici cu aline'a 1 din § 4, nici cu propunerea lui Bohatielu. Déca pres., V-pres. si consiliarii guberniali au dreptulu de a se presentá in dieta si in siedintiele comiteteloru, atunci prin acést'a se paraliséza lucrárele comiteteloru. Déca d. e. intr'unu comitetu de 12 suntu 2 séu 3 regalisti, si mai vinu si 2 vicepresiedinti si 2 consiliarii guberniali, eata indata maiortate! Cátu pentru votarea consiliariilor guberniali in favórea poporului, despre aceea nu se inoiesce, ca n'aru poté urmá; ear cumca acei'a voru votá in contr'a regimului, anevioia s'aru poté dice, cáci ei suntu tocmai datori a apera regimulu. De aceea propune, a se dice in aline'a 2, ca presiedintii si consiliarii guvernului, tramisi de gubernatorulu in comitetele dietei, numai atunci sa aiba votu, decá suntu si membri ai comiteteloru respective. Ear in aline'a d'antáiu sa se dica: La votare numai atunci iau parte, decá prin alegere ori prin chiamare suntu membri ai dietei, respective ai comiteteloru.

Mog'a ca refert. maiortatii combate pre Michailu Bohatielu si Branu de Lemény, ear cu propunerea Dr. Ratiu se 'nvoiesce. (La unu locu potrivit spune membriloru din centru, ca si consiliarii sasi au votatu adeseori in contr'a regimului.)

Rannicher combate parerea lui M. Bohatielu, ca un'a ce angustéza libertatea constitutiunala. Regimulu nostru, dice, e unu regimu constitutiunala si liberalu, si de cáte ori densulu va fi chiamatu a apera acestu regimu, totdeun'a se va aflá onoratu, cáci e convinsu, ca regimulu nu va face nici cea mai mica sila consciintiei lui. Propunerea lui Bohatielu in sa impune o sila dupla: odata adeca regimului, si de alta data poporului. Pe regimulu adeca va sa-lu faca sa nu-si mai ia aperatorii din sirulu consiliariloru guberniali, ear pre poporulu ca sa nu mai aléga pre acesti consiliarii, de óre ce aru poté deveni vre-odata aperatorii ai regimului. Preste totu afla, ca din propunerea lui Bohatielu nu aru resultá o lege a libertatii, ci o lege a silei, a fortiei.

Alduleanu: Inalta casa! Eu nu amu cugetatu sa se desvólte o intrebare asiá de principiala cu ocaziunea desbaterei asupr'a §-ului 4, dupa cum vediu acum. Pentru aceea nu me potu nici eu retiné de a nu luá cuventu la propunerile pro si contr'a.

Ce privesce la parerea mea, mi iau mai antáiu voia a atinge propunerea dlui deputatu Branu. Eu sumu de parere, precum pré temeinicé s'au observatu din partea Dlui referinte alu comissiunei, cumca corelatiunea si positiunea dietei nóstre fatia cu ceea a senatului imperiale este cu totul deosebita. Pe candu acolo se afla organele centrale ale monarchiei, la noi suntu numai cele partiali, subordonate; pe candu acolo se potu castigá ori si ce desluciri la intrebárele facute de consiliulu imperiale séu de comitetele lui prin presidiulu consiliu-

*) A se vedé proiectulu de lege in nr. 57—59 alu „T. R. Red.)

lui imperiale, aici la noi stămu cu totul altminteale. Atunci, cându s'aru face recuistitiune imediata, candu s'aru cere ce-va dela unulu său altulu dicasteriu, ce nu se tine de jurisdicțiunea legislațiunei acestei diete, pôte ca hart'a dietei nu aru află rezultatulu doritu, pôte s'aru pune ad acta, deca aceea s'aru indreptă imediatu la presidiulu reg. gubernu, dupa cum propune D. de Lemény, eara nu la comissarulu reg. impoteritu dietale. Cest'a din urma, eara nu presidiulu gubernului regiu representéza, Dloru, pre inalt'a persóna a Mai. Sele, pre capulu tieriei, esecutivei. (Asiá e!)

Prin urmare este singuru in pusatiune de a garantá e-
fectu recuistitiunilor dietali. Si pentru aceea nu potu spriginí propunerea Domniei Sele. Tocm'a asiá de putinu potu spriginí si propunerea facuta din partea Dlui Dr. Ratiu, căci eu nu vediu nici o deosebire esentiala in ea fatia cu formulatiunea aliniei d'antăiu din §-ulu 4. E de prisosu a desbate asupr'a ei.

Si in sfarsitu nu me potu alaturá nici lănga propunerea Dlui dep. Bohatielu asiá, dupa cum e ea formulata inaintea presidiului dietale, pentru aceea, ca ea indigitéza deschiderea unui drumu de a desbracă pe membrii regiului guberniu de acelu dreptu, de a puté fi si insii alesi de poporu, seu chiamati de Mai. Sa de membrii ai dietei. Căci dupa propunerea Domniei Sele Gubernatoriulu tieriei, vicepresiedintii Guberniului, cari totudeodata, desi aru fi chiamati cá regalisti seu alesi membrii ai dietei, numai pentru aceea ca suntu vicepresiedintii, respect. gubernatorulu reg. nu potu luá parte cu votu decisivu in dieta. Eu credu, ca pana atunci, pana candu noi nu adoptămu principulu acel'a, de a eschide dela dreptulu passivu alu alegerei seu chiamarei de membri dietali pe membrii regimului, pentru care inse timpulu inca nice de departe nu au sositu, pana atunci nu este aretatu, nu se potu eschide din alegiveritate functionarii inalti ai regimului!

Pentru aceea atare propunere a Dlui deputatu Bohatielu Michailu nu sepôte spriginí.

Este inse in propunerea Dlui deputatu Bohatielu simburulu unei idei, desi nu pre deplinu deslacite, care merita considerarea si atentiunea inalt. diete. Este aceea, inalta casa, ca diet'a nu are sa stea facia numai cu membrii dietali, fia aceia totudeodata si membrii regimului, seu mai bine dicendu am-
ploiati de statu.

In dieta obicinuescu a se infaciosiá si astfelu de persóne cari de si sunt ele membrii dietei, totusi se ivescu totuodata si cá reprezentantii inaltului regimu.

Acumu este intrebarea, Domniloru, cum au de a se privi acesti barbati in privinti'a insusirei loru de membri dietali, si deosebi ce privesce la votulu decisivu, care compete numai membriloru dietali?

Ací vedu eu de D. Bohatielu Mihaiu aruncata o intrebare ponderósa pentru viét'a constitutiunale inaintea casei, care trebuie sa se deslege. (Bravol!)

Intrebarea acést'a trebuie sa ni o deslegămu potrivitv spiritului §-lui precedente 3 stabilitu in siedinti'a de eri. Paragrafulu precedente 3 dice, ca membrii dietei nu potu luá uici o instructiune cu sine in dieta, se intielege din nice o parte; ei trebuie sa fie liberi in convingerile loru individuale pe scen'a corpului legislativu. (Asiá e!) Acumu me rogu Dloru! pôte sa me nimeréscu pre mine seu pre altulu din colegii mei norocirea aceea, de esemplu, cá sa fiu denumitu de inaltulu presidiu alu guberniului regiu seu cel'a alu Cancelariei aulice de reprezentantu alu inaltului regimu spre a-
perarea cutarui seu cutarui proiectu de lege, cá unulu ce sumu supusu lui si me aflu in referentie de subordinatiune, dandumise missiunea speciala de a'lu representá in cutare seu cutare proiectu alu seu facia cu diet'a tieriei; este invederatu Dloru, ca in acestu casu concurgu detorintie siesi contrarie. Ce este ací de facutu?

De au si placutu Dlui Conrad Schmidt si Rannicher a dice, ca intr'unu tempu, cá celu presinte, unde nebueuramu de unu regimu liberalu, de unu regimu, care care se intrece in cautarea ocaziunei de a ne intempiná cu tendintie de harmonia, si ca unu membru alu regimului nu va primi a-
perarea proiectului regimului atunci, candu cuprinsulu lui nu aru corespunde convingeriloru sale individuali; eu totusi nu aflu in aceea garanti'a aceea de libertatea convingerei, care o cere circumspectiunea corporatiunei legislative la facerile de legi, dara nici mediulu de a aduce §. 4 cu §. 3 in armoni'a dorita.

Noi, inalta casa, nu facemu legile acestea cu acea conditiune, cá sa aiba durare numai pentru tempulu durarei functiunei barbatiloru, cari se afla in culmea regimului de adi, ci si pre venitoriu, precandu unu regimu illiberale nu se tine nece de cumu de imposibilitate.

Concedu si eu, ca astadi avemu unu regimu liberale,

carni trebuie sa'i gratulămu, pentruca ne areta fapte si rezultate grandióse, cari le amu esoperatu intilnindune la olalta in cea mai perfecta armonia.

Dara punu casulu acela posibilu, candu vomu avé unu regimu cá acél'a, facia cu care pôte sa avemu mai multe lupte si disarmonii, decatu intre noi insine, si pentru atunci aru fi unu lucru pré siodu, cá inaltu acelasi sa aiba dreptu permis de insasi diet'a de a denumi de reprezentanti ai sei unu numeru de deputati dietali dupa bunaplacerea sa, si inca cu dreptulu acel'a, ca candu va veni tréb'a sub votare, atunci sa ia si ei parte cu votu decisivu. De esemplu, candu reprezentantele regimului opugna o propunere din partea unui membru alu inaltei case spriginita pre deplinu de membrii dietali, si aceea vine spre primire sub votisare, óre cumu se infaciosiéza lucrulu, candu si elu cá aperatoriu delegatu ad hoc inca aru luá parte la votisare?

Acést'a este unu ce, ce nu aflu corespunditoriu cu chiamarea unui membru dietale, fia acel'a chiamatu de Mai. Sá ori alesu de poporu. Nu aflu ací legatura firesca, bá si combate acést'a in principiu §. 3, pre care l'amu stabilitu noi in sessiunea de ieri, unde se dice, ca membrii dietali nu potu fi legati de nici o instructiune. Pe candu noi trebuie sa fimu convinsi, inalta casa, ca unu reprezentante alu regimului, pana candu se afla elu in referintiele subordinatiunei la corpulu acel'a, alu carui membru este si densulu, si care este denumitu facia cu diet'a de a apéré unu proiectu alu regimului, trebuie sa priméscu si instructiuni in privinti'a acést'a. (Asiá e!) Ori ce presumptiune contraria in privinti'a acést'a, celu pucinu la mine, nu are locu, nu incupe.

Nici acea presumtiune amintita de D. Conrad Schmidt nu sta, ca adeca candu i va placé inaltului presidiu alu Cancelariei aulice seu alu Gubernului regiu, a se adresá cátra mine ori cátra altu amplotiatu de statu spre a primi reprezentarea iu care-va proiectu de lege, cá noi toti dea rendulu sa lupote mu espedá (abfertigen) cu aceea, dicendu ca nu putemu primí missiunea acést'a, fiindu ca proiectulu nu aru corespunde convingeriloru nostre individuali. In viét'a practica nu pré este aretatu de a respinge astfelu de missiune, de si nu aru corespunde convingerei respectiviloru, căci nu se potrivece cu referintiele, in cari se afla subordinatii cátra mai marii sei.

Asiá dara vine ací intrebarea, ca cumu putemu sa im-
preunamu noi sâmburele propunerii Dlui Bohatielu intr'o formulatiune corespunditoria, cá sa nu derogămu nici dreptului membriloru inalt. regimu de a poté fi membri dietali, si totusi sa se aduca §. 4 cu §-lu 3 in armonia.

Pentru aceea eu asiá propune, cá §. 4 sa sune in chipulu urmatoriu: Gubernatorulu tieriei, V.-presiedintii au dreptulu de a se infatisiá in dieta si comisiunile dietei si a luá cuvintulu ori si candu, ear la votári numai atunceea i'au parte, deca prin alegere seu chiamare reg. suntu membri ai dietei. Acumu vine unu adaus: Acelasi dreptu compete si membriloru regimului delegati in calitatea speciala de reprezentanti ai regimului; la votare inasa, chiaru si deca suntu membri dietali, acei'a cátu tine acésta calitate oficiala a loru, nu iauparte. (Dupa tradutiunea nóstra neautentica, căci in orig. e numai in limb'a germana. Red.) (Bravol!) Eu am impartitu paragrafulu acést'a in dóue parti: gubernatorulu regescu, vicepresiedintii gubernului reg. seu ori si care alti membrii ai inaltului regimu, deca suntu deputati, potu sa ia parte la desbatere si si la votare, dara acei membri ai inaltului regimu, cari vinu cu mandatu speciale de a representá, de a apéré unu proiectu in dieta, de si aru fi totuodata si membri dietali, la votare sa nu póta luá nici in dieta nici in comisiunile ei parte. Acést'a mi se pare a fi unu ce firescu, pentru ori si cine — deca are vointia — lesne de preceptu, de órece ei cá reprezentantii delegati din casu in casu ad hoc, trébue sa represente die vointi'a, convingerea mandatului seu, eara nu a sa propria individuale. Iata Dloru, disharmoni'a cea invederata intre §. 3, dupa care membrii dietei nu potu primi instructiune din nice o parte, pentru cá sa póta fi liberi, si intre §. 4. din elaboratulu comisiunei.

Tocm'a asiá se vede, ca au talmacitu si inalt'a casa paragrafulu 18 din legea fundamentale a dietei, căci avemu casu inaintea nóstra, in pré stimatii dd. deputati Lazaru si Rannicher, cari au fostu alesi in deosebite comitete si cari capetandu mandatu speciale de a representá pre inaltulu regimu, numai decatu s'au dechiaratu de inalt'a casa cá repasiti din comisiuni, alegunduse alti membri in locul loru.

Eu cugetu, ca amu corespunde problemei amintite de mine in amendóue directiunile pomenite, daca s'aru primi propunerea mea, petru ha prin ca amu aduce §. 4 cu §. 3. in armonia si ne amu asigurá, Dloru! pe viitoriu print'o formulatiune potrivita nu atatu fatia cu regimulu celu bunu si li-

berale de astadi, dara deosebi pentru viitoriu fatia si cu vreun regimu iliberal, care inca nu se tine de categori'a imposibilitatilor.

P o p e ' a sprijinesce propunerea lui Alduleanu.

B i n d e r e surprinsu de desbaterea, ce s'au incinsu la §. acest'a. Căci deca poporul au onoratu pre unu consiliariu gubernialu cu increderea sea, alegendu-lu deputatu dietalu, atunci au aretatu incredere si cătra sistem'a, ce o reprezenta acestu amploiatu; si de si consiliariulu gubernialu nu va poté fi de o parere cu regimulu până la cele mai mici meruntăsiuri, totusi in cestiunile cele mari va merge pe un'a cale cu densulu. Acum'a cum va multiam acestu deputatu ambele sele datorintie de deputatu si de consiliariu gubernialu, ast'a e treb'a lui, ast'a se tine de consciintia. La casulu estremu póte depune ori mandatulu ori oficiulu seu; dar a-i luá dreptulu de votare nu potemu nici chiaru pentru aceea, pentrucu nu potemu despoiá pre nici unu cercu electoralu de dreptulu de a fi reprezentatu la votári. — Consecuinti'a propuneriloru lui M. Bohatielu si Alduleanu aru fi, ca nici unu cercu n'aru mai alege consiliariu gubernialu, crediendu, ca totusi la urma voru fi fãra de elu. De altmintrea intrebarea acest'a sta in legatura cu alta intrebare, cu aceea adeca, deca preste totu se potú alege amploiatii deputati dietali ori nu. Densulu crede ca se potú, si inca cu câtu este unu amploiatu mai susu, cu atât'a mai bine se póte alege, căci cu atât'a mai multu va fi independinte. E dar in contr'a propunerii lui Alduleanu, si recomanda priimirea neschimbata a § 4.

B r a n u d e L e m é n y nu póte consimti nici cu Bohatielu nici cu Alduleanu, care cestu din urma afara de aceea e si in contradicere cu sine insusi, dandu Gubernatorulu si vicepresiedintiloru atâtu in dieta, câtu si in comitete votu decisivu.

M i c h. B o h a t i e l u retrage propunerea sea in favorea propunerii lui Alduleanu, a cărui motiune in fondu o afla identica cu a sea, ear in forma multu mai precisa.

C. S c h m i d t combate pre Bohatielu, resp. pre Alduleanu. Trebuie, dice, sa se faca deosebire intre instructiunile, ce se dedeau deputatiloru nainte de 1848 si intre referintia, in carea se afla amploiatii fatia cu statulu, cu regimulu. Dupa usulu de mai nainte comitentii, deca deputatulu nu se tineá strictu de instructiunea priimta dela ei, aveau dreptulu de a-lu rechiamá, regimulu in sa nu dá nimenui astfelu de instructiuni. Ear pentru aperiarea proiectelor sele regimulu va sci alege totdeun'a pre barbatulu celu aptu, care adica sa consimta cu principiile propositiunei. Deca n'aru consimti reprezentantele regimulu cu propositiunea, ce are s'o apere, atunci va avé sa-si dea sém'a naintea regimulu; diet'a prin acest'a nu patimesce in decisiunile sele. Esemplele cele mai eclatante in contr'a propunerii lui Alduleanu le afla tocmai in senatulu imperialu, unde ministrulu de statu, ministrulu de finantie, fiindu si deputati ai cutãrui cercu electoralu, au votatu de pe banc'a regimulu. Pentruce diet'a sa fia mai jalusa (tematóre) de constitutiune, decum e senatulu imperialu?! — **D e c i p a r t i n e s c e** propunerea lui Dr. Ratiu, dar e in contr'a propunerii lui Alduleanu.

D r. R a t i u partinesce a 2-a parte a propunerii lui Alduleanu, ear pentru partea antái'a recomanda propunereasea.

A l d u l e a n u aperia motiunea sea. Nu se potú face concheiári din rezultatulu unui anu, in care domnesce o armonia atâtu de frumósa intre regimu si dieta; căci potú veni intemplári, candu acest'a sa nu fia asiá; si de astfelu de vremi trebuie sa ne preingrijimu. Regimulu, dice mai departe, nu póte esaminá parerile unui séu altui consiliariu gub. in priyinti'a cutãrei séu cutãrei propositiuni, de ore ce reprezentantele regimulu se denumesce nainte de a ajunge proiectulu regimulu la cunoscinti'a individiloru, si de aceea observarea lui C. Schmidt n'are temeiu; ci unu consiliariu gub. astfelu prèlesne póte veni in cursa de a se luptá cu convictiunea sea si cu a regimulu. Apoi dupa ce esplica inca odata propunerea sea lui C. Schmidt si lui Branu de Lemény, nu póte intielege cum s'a potutu dice din partea unoru antevorbitori (Schmidt, Rannicher, Binder,) ca propunerea sea restringe libertatea regimulu, candu tocmai in diu'a de eri s'au lasatu regimulu in voia a tramite la dieta 40 regalisti, candu regimulu are atât'a influintia, chiaru si asupra representatiunei poporulu. (Bravo!)

S c h u l e r — L i b l o y se mira, cum eri s'au datu regimulu 40 voturi, ear astadi unulu i se denéga. Apoi espune mai pe largu, ca nu se nvoiesce cu motiunea lui Alduleanu, ci va priimirea neschimbata a § 4, cu adausulu facuu de Dr. Ratiu, cu atât'a mai vertosu, căci cu acest'a se nvoiesce si referintele comitetulu.

O b e r t in principiu consimte cu Alduleanu, căci intielege, ca unu deputatu, avendu totdeodata si missiunea de a aperia unu proiectu alu regimulu, póte veni in colisiunea de a se luptá cu sine insusi. De aceea cá de o parte sa scu-

tésca pre deputatii de acésta colisiune, de alta parte cá sa scutésca pre regimulu de perplesitatea de a se retrage toti consiliarii gub. dela aperiarea cutãrei séu cutãrei propositiuni, nici densulu n'aru conlucrá la o decisiune cá acest'a. Apoi combate pre C. Schmidt, care au asemenatu pre consilierii gub. transsilvani cu ministrii imperiali din Vienn'a; căci pe candu ministrii din Vienn'a insisi facu legile, si deca cutare séu cutare lege nu afla complacere, dimissiu néza, pe atunci cu Guberniulu e altmintrea, căci consiliarii gub. in generalu nu conlucra la legi, ci acestea le capeta gat'a din Vienn'a (Haritate). De altmintrea propune in locu de § 4 alu comitetulu § 2 alu minoritati, (care suna asiá: Gubernatorulu si consiliarii Guberniulu reg. au dreptu a fi de fatia in siedintiele dietale si a vorbi in ori ce tempu. — Dreptu de votare au numai atunci, deca vóru fi ablegati.)

M o g ' a aperia proiectulu maioritatii si combate propunerea lui Alduleanu cá un'a, ce vatema dreptulu unei persóne si alu unui cercu electoralu. Din contra se nvoiesce cu propunerea lui Ratiu.

C e r e n d u — s e incheiarea desbaterei, **R a n n i c h e r** si **D o m z s a** renuncia la cuventu, ear **B i n d e r** combate propunerea lui Alduleanu cercandu ore cumu a suspitiuná sinceritatea acestei propunerii, si imputandu lui Alduleanu, ca mesura consciinti'a ablegatiloru dupa clas'a lefeloru.

A l d u l e a n u face la acest'a o observare personala fórte moderata, dar tare si logica, cu carea desbaterea se termina.

L a v o t a r e propunerea lui Obert nu vine, căci n'a fostu sprijinita.

A l i n e ' a antái a § 4 se priimesce dupa propunerea lui Dr. Ratiu. Propunerea lui Branu de Lemény se reiepta.

Ear aline a 2 din § 4 se priimesce dupa propunerea comitetulu. Cu acestea siedinti'a se termina.

S a b i i u in 17/29 Augustu 1864. Astadi se incepura conferintiele invetiatoriloru din ambe protopopiatele Sabiului sub comissarulu scolasticu P. S o i u, invetiatoriu la Turchesiu in Sacele. Dupa Instructiunea Eppésca conferintiele acestea au sa tina 3 zile, inainte si dupa amédi, cu totulu dar au a se tine 6 conferintie.

Conferintiele se deschisera cu unu cuventu alu P. Prot. **I. H a n n i ' a**, dupa care urmá altu cuventu alu P. Comissaru, si cu conscrierea invetiatoriloru. In siedinti'a 2 veni la desbatere, amesuratu programei, dezvoltarea poteriloru trupesci in copii, in 3. se pertractá despre poterile loru spirituale, in 4. despre invetiarea limbii cu tóte câte se tinu de dens'a, in 5. computulu cu toti ramii sei, in 6. despre educatiunea religiósá si morala. Finirea se facu cu unu cuventu alu P. Comissaru, la care din partea invetiatoriloru respunse invet. **B o b e s i u** din Resinari.

P. C o m i s a r u conduse desbaterile cu multu zelu si cunoscintia de lucru, si invetiatorii cea mai mare parte probau prin respunsurile loru, ca s'au petrunsu de chiamarea invetiatoresca si se silesco si intru inaintarea loru propria. Din cátu avuramu ocaziune a vedé, ne convinseramu despre importantia acestoru conferintie; totulu, ce amu fi mai doritu; afara firesce de o calificatiune si mai generala a invetiatoriloru, atinge numai unele forme din afara, cari in sa, dupa noi, inca suntu de mare insemnatate. Amu fi doritu nainte de tóte, cá conferintiele acestea sa se fia tinutu intr'unu localu mai bine adaptatu, decum e o scóla de copii mici, unde invetiatorii, dupacum fu si dorinti'a d. Comissaru, sa fia potutu portá f i a c a r e unu diuariusu regulatu despre cele vorbite si pertractate, care diuariusu apoi in lips'a cea mare, ce o avemu de cárti bune scolastice, li-aru fi potutu servi pe venitoriu in multe casuri dreptu manualu. Asemenea amu fi doritu, cá tonulu domnitoriu in aceste conferintie sa fia fostu si mai putinu celu de esaminatoriu si esaminati, ci tonulu familiaritati colegeale, care se potriveste fórte bine si cu seriozitatea obiectelor. Invetiatorii intre sine, chiaru si de dd. Comissari cá primi inter pares, aru trebú, dupa parerea nóstra, sa se tituleze: f r a t i, nu d o m n i. Insa tóte inceputurile suntu grele, si observările acestea nu voru sa detraga nimicu din valórea conferintieloru invetiatoresci pe cari dincontra punemu si mai multu pretiu, decandu vedu-ramu, ca ele nu voru remané fãra resultatu; conferinti'a adicahotari, ca invetiatorii acestoru tracturi voru tine si preste anu conferintie trilonarie, grupandu-se pentru inlesnirea comunicatiunei pelanga 4 centre: Sabiu, Resinari, Salisce si Avrigu. La conferintie luasera parte in deosebite renduri P. Archim. Pop a s u, PP. Prot. P a n n o v i c i n si H a n n i ' a, dd. prof. B o i u si C r i s t e a s a.

S i n o d u l u E p i s c o p i l o r u din Carlovitiu s'a nceputu Joi in 13/25 Iuliu. D. B a b e s i u e chiamatu prin telegramu acolo, dupacumu spune „Concordi'a pe 18/30 Augustu.“

I n R o m a n i ' a s'a promulgatu legea rurala, prin carea se sterge iobagi'a (clac'a, boieresculu) pelanga despagubire. Bueuria mare. Mai multu in nr. venitoriu. —